7/7500

T.C.
BAŞBAKANLIK
Özürlüler İdaresi Başkanlığı

SAYI : B.02.1.ÖZİ.0.07.01.070.00/120\ 20/6/2002
KONU: Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 30.05.2002 tarih ve KAN.KAR.MD.A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/7500-5488/36618 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ekinde alınan; Kırıkkale Milletvekili Kemal ALBAYRAK'ın, Başkanlığınıza vererek Başbakanlık Makamına yazılı tevcih ettiği 10.05.2002 tarih ve 7/7500-15488 sayılı Soru Önergesinde yer alan özürlülerin sayısı, eğitimi ve istihdamı konularındaki dört soruya ilişkin mevcut durumu belirtir önerge cevabı ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinizi arz ederim.

Prof. Dr. Şuayip ÜŞENMEZ
Devlet Bakanı

EKLER:
EK-1 : Yazı (1 Adet, 12 Sayfa)

7/2500

KIRIKKALE MİLLETVEKİLİ KEMAL ALBAYRAK'IN YAZILI OLARAK BAŞBAKANLIK MAKAMINA TEVCİH ETTİĞİ SORU ÖNERGESİNE İLİŞKİN CEVAPLAR

SORU-1 : ÜLKEMİZDE 2002 İTİBARİ İLE ÖZÜRLÜ SAYISI NE KADARDIR ?

CEVAP-1 : TÜRKİYE ÖZÜRLÜLER ARAŞTIRMASI

Ülkemizde özürlü sayısı; bu güne kadar, Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütünün (WHO) gelişmekte olan ülkeler için ülke nüfusunun % 10'unun özürlü olduğu tahmininden yola çıkılarak belirlenmekteydi.

Ancak Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü işbirliği ile "Türkiye Özürlüler Araştırması" nın 2002 yılında gerçekleştirilmesi çalışmaları sürdürülmekte olup, bu araştırma sonucunda ülkemizdeki verilere ulaşılması mümkün olacaktır.

SORU-2 : BU ALANDA EĞİTİM VEREN KAÇ TANE KURUMUMUZ VARDIR ?

CEVAP-2 : ÖZÜRLÜLERE EĞİTİM VEREN KURUM VE KURULUŞLAR

Okul Öncesi, İlköğretim, Orta Öğretim ve Mesleki Eğitim Dönemi

Özürlü çocukların okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki eğitimleri, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı hizmet veren özür gruplarına göre oluşturulmuş özel eğitim okullarında, özel eğitim ve rehabilitasyon bağlamında ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı gündüzlü rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerinde, yine bu kurumdan izin alarak açılmış özel nitelikteki merkezlerde, özel eğitim bağlamında ise Milli Eğitim Bakanlığından izin alarak açılmış özel nitelikteki okul ve kurumlarda gerçekleştirilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı kuruluşlarında, özel eğitim gerektiren öğrencilerin normal okullarda akranlarıyla birlikte eğitim görmelerine de önem verilmektedir. "Kaynaştırma" olarak tanımlanan bu uygulamaların yaygınlaştırılmasına çalışılmaktadır.

Durumları normal akranlarıyla eğitim görmeye elverişli olmayanlar için normal okullar bünyesinde özel eğitim sınıfları açılmaktadır.

Halen görme, işitme, ortopedik, zihinsel özürlülerin eğitimi, süreğen hastalığı olanlar ile uyum güçlüğü olanların eğitimi özel eğitim okul ve kurumlarında gerçekleştirilmektedir.

Özel eğitim okullarında, görme engellilere, okul öncesi dönemde gündüzlü, ilköğretim düzeyinde yatılı ve gündüzlü olarak eğitim verilmektedir.

Görme engelliler okullarında Kabartma Yazı (Braille) ile yazılmış kitaplar okutulmaktadır.

Normal ilköğretim programları aynen uygulanmaktadır.

Beden eğitimi ve bağımsız hareket, resim-iş ve modelaj-iş dersleri özel geliştirilen programlara göre verilmektedir.

İlköğretimi bitiren görme özürlü öğrenciler üst öğrenimlerine normal okullarda kaynaştırma yoluyla devam etmektedirler. Bu aşamadaki öğrencilere destek amacıyla ders kasetleri Rehberlik Araştırma Merkezleri aracılığı ile ulaştırılmaktadır. Braille ile yazılmış ortaöğretim ders kitapları Görme Engelliler Akşam Sanat ve Basım Evi Matbaasında basılıp ihtiyaç sahiplerine talep halinde ulaştırılmaktadır.

Bazı özel eğitim okullarında da az görenler için özür durumlarına uygun eğitim ortamları oluşturularak eğitimden yararlanmaları sağlanmaktadır.

Özel eğitim okullarında işitme engellilere okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim düzeyinde eğitim verilmektedir.

Okul öncesi eğitim dışında her kademede yatılı olarak eğitim hizmeti verilmektedir.

İşitme özürlülerin orta öğrenimlerinin normal orta öğretim kurumlarında sürdürülmesi teşvik edilmektedir.

Durumları uygun işitme özürlü öğrenciler meslek liselerine sınavsız yerleştirilmektedir.

Ayrıca genel kültür derslerini alabilmeleri için işitme Engelliler Çok Programlı Liseleri açılmıştır. Bu dersleri söz konusu liselerde, meslek derslerini ise normal meslek liselerinde alabilmektedirler.

Ortopedik özürlülere özel eğitim okullarında yatılı ve gündüzlü olmak üzere okul öncesi, ilköğretim ve meslek lisesi düzeyinde eğitim olanağı sunulmaktadır.

Bu okullarda rehabilitasyon ve eğitim hizmeti birlikte yürütülmektedir.

Zihinsel özürlülerin okul öncesi eğitime alınmalarına öncelik verilmektedir. Eğitilebilir ve öğretilebilir düzeydeki zihinsel engelliler için okullar bulunmaktadır.

Çeşitli kronik hastalığı olan ve uzun süre hastanede yatan çocuklar için bazı hastaneler bünyesinde "Hastane İlköğretim Okulları" bulunmaktadır. Gerektiğinde yatakta eğitim verilmektedir.

Türkiye'de özel eğitime gereksinim duyan çocuklar için hizmet sunan kamu ve özel nitelikteki kuruluşların bağlı olduğu veya açılış izni aldığı kurumlara göre dağılımı:

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 268 merkez, kurs ve okul,

Milli Eğitim Bakanlığından açılış izni alan 57 özel nitelikte özel eğitim merkezi,

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü Özürlülerin ve Felçlilerin Rehabilitasyonu Daire Başkanlığına bağlı hizmet veren 57 merkez

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünden açılış izni almış özel nitelikte 273 merkez, olmak üzere toplam 655 dir. Bu genel durumdan anlaşılacağı üzere,

Özel Nitelikteki Kuruluşlar:

57 Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'nden açılış izin onayı almış özel nitelikte özel eğitim kuruluşu/kursu,

273 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nden açılış izin onayı almış özel nitelikte özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi,

Toplam 331 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi/kuruluşu/kursu bulunmaktadır.

Bu kurumlardan yararlanan özürlü sayısı tahmini olarak 7.620 nin üzerindedir.

Kamu Kuruluşu Niteliğinde Hizmet Veren Okul/Merkezler:

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı hizmet veren; 57 yatılı/gündüzlü ve seanslı/dönemler halinde yatılı hizmet veren bakım/eğitim/rehabilitasyon/aile danışma merkezi bulunmaktadır.

Bu merkezlerden, toplam 3027 nin üzeri sayıda zihinsel, ortopedik, görme, işitme-konuşma özürlü birey yararlanmaktadır.

Gündüzlü rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerinin Danışmanlık, Aile Eğitimi Programı, Psikolojik Destek Grubu çalışmalarından 1678 in üzerinde aile yararlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı faaliyet gösteren; 268 özel eğitim okulu ve kurumunda yatılı ve gündüzlü olmak üzere 17.319, 642 özel eğitim sınıfı ve 7.506 kaynaştırma eğitimi uygulanan okul/kuruluşta toplam 53.305 öğrenci eğitim görmüştür.

Bu okullarda eğitim veren özel eğitim öğretmenlerinin sayısı ise 773 dür.

Eğitimde ayrıca, 1.773 sınıf öğretmeni, 929 branş öğretmeni, 63 rehber öğretmen olmak üzere toplam 2.725 değişik formasyonlara sahip öğretmen görev yapmıştır. Bunların dışında 7.573 okuldaki okul rehberlik bürolarında; 7.887 öğretmen görev yapmaktadır.

Türkiye genelinde 110 Rehberlik Araştırma Merkezinde, toplam 805 öğretmen görev yapmaktadır.

Bugün özür gruplarına göre eğitimin farklılaştığını bilinmektedir. Türkiye'de de farklı özür gruplarına okul ve kurumlarında işitme, görme, ortopedik, eğitilebilir zihinsel engelliler, spastikler, üstün yetenekliler, dil ve konuşma güçlüğü olanlar için eğitim

verilmektedir. Ayrıca, otistik çocuklar için de eğitim merkezi mevcuttur. Diğer yandan özel eğitim bölümü olan üniversitelerin uygulama birimlerinden yararlanan özürlüler toplama dahil edilmemiştir.

Destek Hizmetleri

Özel nitelikte olan ve ayrıca üniversitelerin ilgili bölümlerinin bünyesinde bulunan "özel eğitim ve rehabilitasyon merkez ve okulları" na özürlü çocukları devam eden ve durumlarını gerektiği şekilde belgeleyen SSK ve Emekli Sandığı kapsamında çalışanların çocukları için "Özürlü Çocukların Eğitim Tedavi ve Rehabilitasyonu" konusunda miktarı ve koşulları Maliye Bakanlığınca her mali yıl başında belirlenen devlet katkısı verilir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğünün iller bünyesindeki (Valilik) teşkilatı olan İl Sosyal Hizmet Müdürlüklerine yazılı başvuruda bulunulmasını takiben yapılacak sosyal incelemede uygun koşulları taşıdığı ve gereksinimi saptanan özürlü birey veya ailesi kurum kaynakları elverdiği oranda altı ay süreyle ayni ve/veya nakdi yardımdan yararlandırılır. Bu destek, eğitim ve zorunlu gereksinimler için yapılabilir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğüne bağlı hizmet veren eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ve aile danışma hizmetlerinden, öngörülen koşullara durumları uygun olan özürlüler ücretsiz veya belli oranlarda indirimli yararlandırılır.

Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik ile organlardaki fonksiyon kayıpları dikkate alınarak özür oranı belirlenen her yaştaki özürlülere Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nca Özürlüler İçin Kimlik Kartı düzenlenmektedir. Bu kart ile özürlüler mevzuatta belirlenen hak ve hizmetlerden yararlanmaktadırlar.

Yükseköğretim Dönemi

Orta öğretimlerini tamamlayan özürlülerin yükseköğretim için ön koşul olan üniversite seçme ve yerleştirme sınavına girmeleri halinde bazı düzenlemelerden yararlanmaları söz konusudur. Bu düzenlemelerden yararlanabilmek için ÖSYM'nin yollamış olduğu kılavuzun özürlülerle ilgili açıklayıcı bilgileri içeren bölümünün incelenmesi ve formun gerekli bölümlerinin özürlünün gereksinimlerine göre doldurulması gereklidir.

Üniversiteye Giriş Sınavı Sırasındaki Düzenlemeler

Sınav sırasında ortopedik ve görme özrü bulunanlar için uygun düzenlenmiş sınav mekanları hazırlanır,

Görme özürlüler ve az görenler için 30 dakikalık ek sınav süresi verilir,

Sınav sorularını okuyacak ve söylenecek yanıtları yazacak uygun eğitimde ve düzgün diksiyonlu "Yardımcı Refakatçi" eşliğinde sınava girme olanağı tanınır.

Yükseköğretim Süresindeki Düzenlemeler

Yükseköğretim kurumuna girmeyi hak kazanan ve kayıt yaptırarak öğretime başlayan öğrenci ilk yılında bulunduğu ilin valiliği bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfi'na başvurması durumunda, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Genel Sekreterliği tarafından sağlanan ve Başbakanlık bursu olarak adlandırılan burstan yararlandırılır. Ayrıca yardımcı ders araç gereçlerinin temini konusunda özürlü öğrenciye destek verilir.

Az gören üniversite öğrencileri fakülte/yüksekokul/bölüm amirliklerine yazılı olarak başvurarak gereksinimlerini bildirmeleri halinde sınav sorularını bir punto büyük harflerle yazılmış olarak sağlarlar.

Yükseköğretim kurumları iç ve dış eğitim mekanlarında özürlülere uygun fiziki düzenlemeleri yaparlar.

Özel öğretim kurumlarına (üniversiteye hazırlık kursu veren dershaneler, özel okullar, özel kurslar) devam eden özürlü öğrenciler puantaj sistemi ile belirli oranlarda ücretsiz kontenjandan yararlandırılabilirler.

Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğünün öğrenci yurtları ve burs-kredi hizmetinden özürlü öğrenciler istemde bulunmaları halinde koşulsuz yararlanabilmektedirler.

SORU-3 : ÖZÜRLÜLERİN ÜRETİME YÖNELİK ÇALIŞMALARI YAPILMAKTA MIDIR ?

CEVAP-3 : ÖZÜRLÜLERİN MESLEKİ EĞİTİMİ, REHABİLİTASYONU, İSTİHDAMI

Özürlülerin toplumsal yaşama tam katılımları ve kendilerine toplumda bir yer edinebilmelerinin kaçınılmaz koşullarından biri de istihdam edilmeleridir. Herkes için temel bir hak olan çalışma, özürlüler için de sadece maddi kazanç sağlamak ve bu yolla yaşamı devam ettirme anlamı taşımamaktadır. Çalışma; aidiyet duygusu, kendine güven ve benlik saygısının gelişmesini sağlamakta bir başka deyişle sosyalleşmenin aracı olmaktadır. Bireyin güven içinde varolabilmesi, kendini gerçekleştirebilmesi ve varlığını sürdürebilmesi, çalışmasına bağlıdır.

Tarihsel sürece bakıldığında, özürlülerin mesleki rehabilitasyonu ve istihdamına yönelik düzenlemelerin İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmaya başladığını görmekteyiz. Özellikle 2. Dünya Savaşının çok sayıda özürlünün ortaya çıkmasına neden olması, savaştan çıkmış ülkelerde, mesleki rehabilitasyon ve işe yerleştirme ile ilgili yasal

7/7500

düzenlemelere gidilmesine yol açmıştır. Bu dönemde sakat kişilerin korunmasından öte, iş yaşamına uyumları da önem kazanmaya başlamıştır. İkinci Dünya savaşı sonrası özellikle sanayileşmiş ülkelerde yaşanan bu dönüşüm, uluslar arası normların ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır.

Uluslararası Normlar

Özürlüler bedensel, duygusal ya da zihinsel yetersizlik sonucu işlerini, mesleklerini kaybetmiş ya da durumlarına göre iş yapabilme olanakları sınırlı olan kişilerdir. Bu kişilerin eski işlerine dönebilmeleri, özürlerine uygun yeni bir iş alanında eğitilmeleri ve bir işe yerleştirilmeleri mesleki rehabilitasyon hizmetinin amacıdır. Mesleki rehabilitasyon, mesleki rehberlik, mesleki eğitim, işe yerleştirme olmak üzere üç aşamadan oluşan bir süreçtir. Bu hizmetin en üst düzeydeki amacı özürlünün bir işe yerleştirilmesi, bir iş sahibi olmasının sağlanmasıdır.

Mesleki eğitim ise bireyin iş piyasasında geçerliliği olan bir işe girebilmesi ve meslekte ilerleyebilmesi için gerekli olan bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıkları kazanması için yapılan eğitimdir.

Kısaca bu tanımları verdikten sonra ülkemizin de taraf olduğu özürlülerin mesleki eğitim, rehabilitasyon ve istihdamını içeren uluslararası normlara şöyle değinebiliriz:

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 9 Aralık 1975 tarihinde kabul ettiği ***"Sakat Kişilerin Hakları Bildirisi"*** özürlülerle ilgili uluslararası düzeyde belgelerin başında gelmektedir. 13 maddeden oluşan bu bildiri, özürlülerin toplumsal yaşama tam katılımının önemli araçlarından biri olan mesleki rehabilitasyon haklarıyla ilgili düzenlemeleri de içermektedir.

1961 yılında imzalanan ve 1989 yılında ülkemiz tarafından kabul edilen *Avrupa Sosyal Şartı*, üye ülkelerin, özürlülerin işe yerleştirilmesinin sağlanması için bazı önlemler almasını öngörmüştür. Bunlar arasında; mesleğe yöneltme ve mesleki eğitim olanaklarının geliştirilmesini, iş bulma hizmetlerinin geliştirilmesini, korumalı işyerlerinin oluşturulmasını ve işverenlere yönelik teşvik edici tedbirlerin alınmasını sayabiliriz.

1983 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından onaylanan, 1998 yılında da Türkiye tarafından kabul edilen "Özürlülerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı"na ilişkin 159 no'lu sözleşme, özürlü kişilere gereken biçimde uyarlanmış mesleki rehberlik, mesleki eğitim, işe yerleştirme ve benzeri hizmetlerin sağlanmasını öngörmektedir.

Ayrıca yine Uluslararası Çalışma Örgütünün 1975 yılında kabul ettiği "İnsan Haklarının Değerlendirilmesinde Mesleki Eğitim Ve Yönlendirmenin Yeri" hakkındaki

142 nolu sözleşme, özürlülerin de mesleki rehberlik ve mesleki eğitim olanaklarından yararlandırılmalarını öngörmüştür.

Görüleceği üzere ülkemizin de kabul ettiği bu normlar özürlülerin de çalışma yaşamına diğer bireylerle eşit koşullarda katılımlarını sağlamaya yönelik hükümler içermekte ve taraf ülkelere sorumluluklar yüklemektedir.

Türkiye'de Özürlülerin Mesleki Eğitimi, Rehabilitasyonu ve İstihdamı

Anayasamız çeşitli maddeleriyle özürlülerin korunmalarını, eğitim-öğretim haklarından yararlandırılmalarını ve toplumda kendilerine yaraşır bir yaşam sürdürmelerini güvence altına almış ve bu görevi sosyal devlet anlayışı gereği devlete vermiştir.

Özürlülerin İstihdamı

Türkiye'de özürlülerin istihdamı yasal olarak 1475 sayılı İş kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile sağlanmaktadır.

Ülkemizde özürlülerin kamuda ve özel sektörde istihdam edilmeleri kota tekniğine dayanmaktadır. 1475 sayılı İş Kanunu'na göre 50 ve daha fazla işçi çalıştıran özel sektör ve kamu sektörü işverenleri %3 oranında özürlü çalıştırmak zorundadır. Bu oran 1999 yılına kadar %2 olarak uygulanmıştır. Bu zorunluluğa bağlı olarak cezai bir yaptırım da uygulanmaktadır. Açacak olursak; bu zorunluluğu yerine getirmeyen işverenler çalıştırmadıkları her özürlü için her ay belli bir miktar para cezası ödemek durumundadır. Bu para cezası 1998 yılına kadar 500 000 TL. olarak uygulanmakta iken yapılan yasal değişiklikle 1998 yılında 70 000 000 TL.'ye çıkartılmıştır. Her yıl belirli bir oranda artarak uygulanması öngörülmüş olan bu ceza, 2002 yılı için 448 000 000 TL. dır. **Bu yaptırım zorunlu bir uygulamadır ve işverenin muaf tutulması söz konusu değildir.**

Cezaların arttırılarak uygulanmasına ek olarak bir başka gelişme daha gerçekleşmiştir. Buna göre; tahsil edilen ceza paralarının Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından Özürlüler İdaresi Başkanlığının da görüş ve önerileri alınmak suretiyle özürlülerin mesleki eğitimi, mesleki rehabilitasyonu ve istihdamına yönelik projelerde kullanılması öngörülmektedir. Böylece, elde edilen bu kaynağın yine özürlülerin yararına kullanılması öngörülmüştür. Ancak; henüz ilgili yönetmeliklerin çıkartılmamış olması nedeniyle bu kaynak etkin bir şekilde kullanılamamaktadır.

Bu yaptırımın yanında bir de işverenleri teşvik edici birtakım düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. 1998 yılında çıkartılan bir yasa ile işverenlerin kontenjan fazlası çalıştırdıkları özürlü işçiler için ödemeleri gereken işveren sigorta prim paylarının %50'sinin Hazine tarafından karşılanması öngörülmektedir. Bu yasa işverenleri teşvik edici hükümler içermesi itibariyle bir ilk olma niteliğindedir.

Yine bu yıllarda yaşanan bir diğer gelişme ise, 1999 yılında "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Olarak İstihdam Edilecek Özürlüler Hakkında Uygulanacak Sınav Yönetmeliği " nin yürürlülüğe girmesidir. Kamu kuruluşlarında işçi olarak çalışma olanağı sınav koşuluna bağlanmıştır. Okur-yazar, ilkokul mezunu ve zihinsel veya ruhsal özürlü olanlar yazılı sınava tabi değildir. Bu durumda olan özürlüler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından İŞKUR' a bildirilen talep şartlarını taşımaları halinde, İŞKUR tarafından bu işyerlerine gönderilmektedir.

1475 sayılı İş Kanunu'na dayalı olarak 1987 yılında yürürlüğe giren "Sakatların İstihdamı Hakkında Tüzük" e göre; işverenler çalışma yerlerini, imkanlar ölçüsünde, sakatların çalışmalarını kolaylaştıracak şekilde hazırlamak, sağlıkları için gerekli tedbirleri almak, mesleklerinde veya mesleklerine yakın işlerde çalıştırmak, işleriyle ilgili bilgi ve yeteneklerini geliştirmek, çalışmaları için gerekli özel araç ve gereçleri sağlamak zorundadırlar.

Bu düzenlemelerin amacı, özürlülerin istihdamında önemli bir yeri olan kota uygulamasının batı ülkelerindeki örnekler de dikkate alınarak daha etkin bir şekilde uygulanmasını ve özürlülerin istihdamının arttırılmasını sağlamaktır. Ayrıca; İşverenleri özürlü istihdamında teşvik etmek, özürlülerin vasıf ve eğitimlerini arttırmak ve onlara fırsat eşitliği sağlamak da amaçlanmaktadır.

1475 Sayılı İş Kanunu çerçevesinde 1998-2000 yılları arasında özürlülerin istihdam durumu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

1998-2000 YILLARI ARASINDA ÖZÜRLÜLERİN İSTİHDAM DURUMU

YILLAR	BAŞVURU			İŞE YERLEŞTİRME								
				TOPLAM			KAMU			ÖZEL		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1998	12867	1852	14719	6096	755	6851	1299	111	1410	4797	644	5441
1999	30419	4021	34440	14563	1682	16245	3918	325	4243	10645	1357	12002
2000	21558	3294	24882	10501	1305	11806	1448	143	1591	9053	1162	10215

Kaynak: *Türkiye İş Kurumu, İstatistik Yıllığı 2000.*

Bu verilerden de görülebileceği gibi Yasal değişiklikler özürlüleri istihdamı üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. 1998 ile 1999 yılları arasında hem başvurularda hem

de işe yerleştirmede belirgin bir artış olmuştur. Ancak bu gelişmelerin istenen düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca bu bilgilerin sadece İş Kurumuna kayıtlı özürlüleri kapsaması nedeniyle Özürlülerin işgücü piyasasındaki yeri konusunda gerçek durumu yansıtmamaktadır.

Özürlülerin işçi olarak istihdam edilebilmeleri yanında bir de memur olarak istihdam edilebilme imkanı bulunmaktadır. Buna ilişkin düzenlemeler ise 657 Devlet Memurları Yasası ve buna dayalı çıkartılan yönetmeliklerle sağlanmıştır. Buna göre;

Kamu kurum ve kuruluşları toplam dolu kadro sayısının %3'ü oranında özürlü çalıştırmak zorundadır. Burada bir cezai yaptırım öngörülmemiştir.

Kurumlarca, özürlülere tahsis edilen boş kadrolar için yılda belirlenen üç dönemden bir veya birkaçında sınav yapılmaktadır. Bu dönemler Nisan-Mayıs, Temmuz-Ağustos ve Ekim-Kasım dönemleridir. Bu sınavlara ilişkin duyurularda, işin özelliği gerektirmediği sürece sakatlık grupları arasında bir ayrım yapılamayacağı ve sakatlık oranına bir üst sınır getirilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında %3 oranında özürlü personel çalıştırma yükümlülüğünün yerine getirilmesinin takip ve denetimi Devlet Personel Başkanlığına verilmiştir.

Yine bir başka düzenlemeye göre; belirli bir mesleği olan sakatların meslekleri ile ilgili işlerde çalıştırılmaları esastır. Belirli bir mesleği olmayan ya da mesleğine uygun kadro bulunmayan sakatlar, sakatlık durumlarına göre, yapabilecekleri işlerde çalıştırılır. Sakatlar, sakatlıklarını artırıcı veya ek sakatlık getirici işlerde çalıştırılamazlar.

Bu düzenlemelerin amacı, özürlülerin istihdamında bir standarda ulaşmak, sınavların dönemler halinde yapılmasını bir hükme bağlayarak açık kontenjanların takibini sağlamak, işe yerleştirilmede fırsat eşitliğini sağlamak ve özürlülerin durumlarına uygun bir işe yerleştirilmelerine imkan vermektir.

Özürlülerin Mesleki Eğitimi ve Mesleki Rehabilitasyonu

Özürlülerin istihdamına ilişkin yasal düzenlemelerin başarı ile uygulanabilmesi özürlülerin mesleki eğitim mesleki rehabilitasyon olanaklarından yararlanma düzeyleri ile doğru orantılıdır.

Ülkemizde, özürlülerin öncelikle rehabilitasyonu ve topluma entegrasyonu ilke olarak benimsenmektedir. Ancak, uygulamada bu ilkenin gerçekleştirilebildiğini söylemek mümkün değildir. Özürlülerin toplumsal yaşama tam katılımları konusunda istihdamın mesleki rehabilitasyonla birlikte gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Kamu Kurumlarına verilen bu görevlerin yanında yerel yönetimlerin de bazı sorumluluklar üstlendikleri görülmektedir. Hem büyük şehir belediyeleri hem de diğer belediyeler ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak genç ve yetişkin özürlüler için bölgenin işgücü piyasasına uygun mesleklerde, meslek ve beceri kazandırma kursları, iş eğitim merkezleri ve yaşamevleri açma görevini üstlenmiş durumdadır.

SORU-4 : ÜLKEMİZDE ÖZÜRLÜLERİ EĞİTECEK KALİFİYE ELEMANLAR VAR MIDIR ?

CEVAP-4 : ÖZÜRLÜLERİN HER TÜRLÜ EĞİTİMİ İÇİN GEREKLİ İNSAN KAYNAĞININ DURUMU

Her şeyin hızla değiştiği bir dünyada eğitilmiş insan potansiyelinin yetiştirilmesi eğitim sistemlerinin iyileştirilmesini, yenileştirilmesini ve dünya gerçeklerine uyarlanmasını gerektirmektedir. Özürlülerin eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi de, öncelikle sistemin oluşturulmasını ve sistemi oluşturan öğelerin uyumlu çalışmasını gerekli kılmaktadır. Sistemin uyumlu çalışması, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin amaçlarının belirlenmesi, sistemin işlerliğini sağlayacak özel eğitim personelinin sayılarının arttırılması ve niteliklerinin yükseltilmesi, süreçteki hizmetlerin iyileştirilmesi, kalitenin değerlendirilmesi ile sağlanabilir.

Özürlülerin eğitimi alanında görevli personelin nitelik ve nicelik olarak yeterli düzeye getirilmesi onlara verilen eğitimin kalitesi ile doğrudan ilişkilidir. Eğitimin başarıya ulaşmasında eğitimcinin ve diğer destek elemanlarının rolünün çok önemli olduğu bilinmektedir.

Özel eğitim alanının gereksinimi olan personelin yetiştirilmesi özel eğitim hizmetlerinin başlatılması ve istenilen düzeyde geliştirilmesinin temel koşuludur. Özel eğitim alanının nitelikli personel ihtiyacı diğer alanlardaki personel ihtiyacı ile kıyaslanamayacak kadar fazladır. Çünkü özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri birçok elemanın bir arada çalışmasını, çok disiplinli bir çalışmayı gerektiren bir hizmetler bütünüdür. Bu çalışmayı oluşturacak elemanlarında tıp, eğitim, psikoloji, sosyal hizmetler, sosyoloji, çocuk gelişimi ve eğitimi, fizyoterapi, ev ekonomisi, odyoloji ve konuşma bozuklukları, iş ve sanat eğitimi gibi dallarda eğitim görmüş ve insan kaynağı olarak yetişmiş olması gerekmektedir. Bu branşlardan öğretmen yetiştirme genel eğitimin her kademesinde önemli olduğu kadar özel eğitimde de önemli bir konu ve sorundur.

Özel eğitim hizmetlerinin başarısı bu hizmetleri sağlayacak olan personelin dolayısıyla da öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Nasıl ki özel eğitim genel eğitimin ayrılmaz bir parçası ise özel eğitim de öğretmen yetiştirme de genel eğitimden ayrı

9/7500

düşünülemez. Ancak özel eğitim alanında görev yapacak öğretmenlerin öğretmenlik formasyonuna sahip olmalarının yanı sıra özel eğitime gereksinimi olan çocukların özelliklerine, eğitim yöntem ve tekniklerine ilişkin bilgiye sahip olmaları ve bu alanda eğitim almış olmaları gerekmektedir.

Bazı özellikler yönünden farklılıklara sahip özürlü bireylerin öğrenme gereksinimlerinin karşılanabilmesi için özel programlara, yöntem ve tekniklere, araç-gereç ve uygun fiziksel düzenlemelere sahip ortamlara ve insan kaynağına duyulan ihtiyacın giderilmesi ile tüm düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle özürlülerin eğitiminde gerekli insan kaynağının yetiştirilmesi için Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına öneri paketleri verilmiş ve ilgili mevcut okulların yeniden yapılandırılması, yenilerinin geliştirilmiş şekilde açılması ve yaygınlaştırılması ile bu okullara (bölüm, program v.b) alınacak öğrenci kontenjanının arttırılması amaçlanmış Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı da bu yönde çalışmalar yapmış ve Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi altı üniversitenin beşinde 1997-1998 öğretim yılında 185 olan toplam kontenjan 2000-2001 öğretim yılında 320 kontenjana çıkarılmıştır. Kontenjanın yükseltilmesi eğiticilerin eğitimini sağlayacak eğitim kadrosunun sayısı ile orantılıdır. Bu nedenle lisans üstü ve doktora programlarının arttırılmasına çalışılmaktadır. Bu üniversitelerde öğrenciler Zihin Engelliler, İşitme Engelliler, Görme Engelliler alanında öğretmen olarak yetiştirilmektedir.